

Infektioidentorjuntayksikkö

Sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa riskityötä tekevien henkilöiden salmonellakantajuutta koskeva terveydentilan selvitys

Tartuntatautilain 56 § on 1.3.2017 lähtien täsmennetty. THL on ohjeistanut laboratoriotutkimusten käyttöä nykyisen tautitilanteen ja kustannusvaikuttavuuden vaatimusten mukaisesti. Salmonellan esiintyvyys monissa maissa on huomattavasti korkeampi kuin Suomessa, ja suurin osa Suomessa todettavista salmonellatartunnoista on saatu ulkomaanmatkan aikana. Oireettoman rutiininomaista laboratoriotutkimusta ulkomaanmatkan jälkeen ei pidetä enää aiheellisena huonon kustannusvaikuttavuuden vuoksi.

Ohje kokonaisuudessaan:

[Toimenpideohje salmonellatapauksiin - THL](#)

Mikä on riskityötä?

Riskityöllä tarkoitetaan työtehtäviä, joissa on suuri vaara levittää salmonellatartuntaa. Tartuntatautilain (1227/2016) ja -asetuksen (146/2017) mukaan työnantajan on vaadittava työntekijältä luotettava selvitys siitä ettei tällä ole salmonellatartuntaa kun henkilö työskentelee elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitetussa elintarvikehuoneistossa tehtävässä, jossa käsitellään pakkaamattomia kuumentamattomina tarjottavia elintarvikkeita.

Salmonellaa kantava henkilö voi saastuttaa elintarvikkeen bakteerilla käsitellessään elintarviketta. Salmonella tuhoutuu kuitenkin helposti kuumentamalla. Sen vuoksi terveydentilan selvitys vaaditaan vain niiltä henkilöiltä, jotka käsittelevät sellaisia pakkaamattomia elintarvikkeita, joita ei kuumenneta ennen tarjoilua ja joiden välityksellä salmonellatartunta voisi levitä. Selvitys vaaditaan esimerkiksi henkilöltä, joka:

- valmistaa salaattia
- käsittelee helposti pilaantuvia leivoksia tai kakkuja (täytekakut, juustokakut)
- käsittelee pakkaamattomia elintarvikkeita niille tehdyn kuumennuskäsittelyn jälkeen (esim. pakkaamattomien pastöroitujen maitotuotteiden käsittely, pakkaamattomien lihavalmistusten käsittely)

Selvitys vaaditaan myös harjoittelijoilta ja muilta vastaavilta henkilöiltä, jotka toimivat työpaikalla ilman palvelussuhdetta vähintään kuukauden. Selvitys vaaditaan ennen palvelussuhteen alkamista tai aina silloin, kun työssäolon aikana on perusteltu syy epäillä, että työntekijä voi olla salmonellabakteerin kantaja (kuumeinen ripulitauti tai esim. perheenjäsenellä todettu salmonellatartunta).

Selvitystä ei kuitenkaan vaadita henkilöltä, joka käsittelee sellaisia pakkaamattomia elintarvikkeita, joiden välityksellä salmonellatartunnan leviäminen on hyvin epätodennäköistä. Tällaisia ovat esimerkiksi keksit ja kuivakakut. Selvitystä ei myöskään vaadita valmisruokaa jakelevilta työntekijöiltä, kuten vanhainkotien ja palvelutalojen henkilökunnalta ja vastaavissa tehtävissä toimivilta työntekijöiltä.

Riskityöksi ei enää luokitella työtä vastasyntyneiden osastolla, ruoan valmistuksessa vastasyntyneille sairaalassa, esim. sairaaloiden äidinmaitokeskuksissa.

Katso esimerkit myös Ruokavirasto: Pakkaamattoman helposti pilaantuvan elintarvikkeen käsittely elintarvikehuoneistossa

[Pakkaamattoman helposti pilaantuvan elintarvikkeen käsittely-taulukko-17.6.2021.pdf \(ruokavirasto.fi\)](#)

Terveydentilan selvitys työsuhteen alussa

Terveydentilan selvityksellä työsuhteen alussa tarkoitetaan työterveyshuollon lääkärin tai terveydenhoitajan tekemää haastattelua. Haastattelun yhteydessä työntekijälle korostetaan elintarviketyön hyviä hygieniakäytäntöjä (oireisena ei olla töissä, työnantajalle ilmoitetaan elintarvikkeiden välityksellä mahdollisesti tarttuvasta taudista ja hyvän käsihygienian merkitystä työssä korostetaan ja siihen koulutetaan). Todistus terveydentilan selvityksestä on vapaamuotoinen (malli THL:n ohjeen liitteenä).

Laboratoriotutkimus tehdään, jos työntekijällä on parhaillaan tai hänellä on edeltävän kuukauden aikana ollut kuumeinen ripulitauti. Laboratoriotutkimuksen tarve perustuu työntekijän omaan ilmoitukseen vatsatauti-oireista.

Laboratoriotutkimusta ei enää pyydetä oireettomilta työntekijöiltä matkan jälkeen.

Työntekijöiden terveydentilan selvitykset järjestää työnantaja osana työterveyshuoltoa. Opiskelijaterveydenhuolto järjestää terveystarkastukset niille opiskelijoille, jotka toimivat yllämainituissa tehtävissä ilman työsuhdetta. Työ- ja elinkeinotoimistojen tai yksityisten oppisopimusyritysten kautta työhön tulevien harjoittelijoiden terveystarkastukset tehdään terveyskeskuksessa. Terveystarkastus on tutkittavalle maksuton, koska kyseessä on selvitys yleisvaarallisen tartuntataudin toteamiseksi (asiakasmaksulain 5 §).

Vatsatautiin liittyvät selvitykset

Kuumeisen ripulitaudin aiheuttajan selvittämiseksi suositellaan ulosteviljely-tutkimusta F-BaktNHO (23458) tai viljelyn ja PCR-tutkimuksen yhdistelmää F-BaktVIP.

Jos henkilö on työkykyinen, hänelle järjestetään sellaisia työtehtäviä, joissa tartuntariski vältetään. Riskityöhön voi palata kahden oireettoman päivän jälkeen, jos ulosteen salmonellaviljely on negatiivinen.

Virusten aiheuttamat vatsataudit ovat nykyisin bakteeritauteja yleisempiä. Oireet väistyvät yleensä nopeammin eli 12-72 tunnissa. Noroviruksen aiheuttama tauti leviää erityisen herkästi ja aiheuttaa kylmänä vuodenaikana mm. perhe- ja laitosepidemioita. Sairastuneilta ei yleensä avohoidossa ole aiheellista tutkia virusnäytteitä. *Elintarvikkeita työssään käsittelevän (vaikka työtehtävä ei olisikaan määritelty ns. riskityöksi) tulee olla poissa työstä 2 vrk oireiden päättymisen jälkeen ja noudattaa sen jälkeenkin erityisen huolellista käsihygieniää.*

Toimenpideohje norovirustartuntojen ehkäisemiseksi, KTL 2007
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2012122810353> .

Kun riskityötä tekevällä on todettu salmonellatartunta

Kun riskityötä tekevällä on todettu salmonellatartunta, hänet pidätetään työtehtävistään tartuntataudeista vastaavan lääkärin tai päivystysaikaan terveyskeskuslääkärin toimesta. Ensisijaisesti hänelle järjestetään muita työtehtäviä, joissa tartuntariski vältetään. Jos tämä ei ole mahdollista, virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tehdä päätöksen tautiin sairastuneen työstä pidättämisestä enintään kahden kuukauden ajaksi. Tarvittaessa hän voi jatkaa työstä pidättämistä enintään kuudella kuukaudella kerrallaan, jos edellytykset ovat edelleen olemassa. Erityisesti on korostettava, että mahdollisen mikrobilääkehoidon aikana ei saa tehdä riskityötä, koska salmonellan häviämistä suolistosta ei pystytä tuolloin kontrolloimaan.

Seurantanäytteet

Salmonellavapauden toteamiseksi riskityötä tekeviltä vaaditaan kolme peräkkäistä noin 2 vrk välein tai tätä harvemmin otettua ulostenäytettä joiden salmonellaviljelystä on saatu negatiivinen tulos. Seurantanäytteiden otto aloitetaan aikaisintaan viikon kuluttua salmonellapositiivisuuden toteamisesta tai viiden päivän kuluttua mikrobilääkehoidon loppumisesta. Näytteitä otetaan kerran viikossa, kunnes saadaan ensimmäinen negatiivinen näyte. Sen jälkeen näytteitä voidaan ottaa kahden päivän välein, kunnes saadaan kolme peräkkäistä negatiivista. Jos näytteet ovat positiivisia vielä neljän viikon kuluttua tartunnan toteamisesta, harkitaan näytteenoton harventamista.

Janne Mikkola
 infektioylilääkäri